

Toivo Kotov

Seletuskiri Jaan Lattiku asjus

(Võru Instituudile kogumiku „Võro kirändüse luumine“ jaoks)

Minult on päris palju päritud, et miks just mina hakkasin siin Karula kandis rohkem Jaan Lattikust rääkima. Ega ma ise ka täpselt ei tea. Püüan siiski küsimusele – miks just mina? – anda mingi usutava seletuse.

1991. aastal sattus mu Rootsis elav tädi esimest korda Lõuna-Eestisse. Ta tuli mulle külla (meie suguvõsa on pärit Tallinna lähedalt Rannamõisa kandist). Minul oli juba olnud võimalus tema külalislahkust nautida. Nüüd püüdsin vastukäigu teha. Tiirutasime siinkandis ringi ning nautisime Karula loodust. Mäkiste kohal juhtisin tädi tähelepanu ilusale tammealleele. Eemal asuvatele taluhoonetele viidates mainisin, et seal peaks olema ka ühe kirjaniku ja kirikuõpetaja sünnikoht, aga tema nimi ei tule mul praegu meelde. Tädi ütles kohe: “Aa, see on Jaan Lattik”.

Mina, tolleks hetkeks juba 13 aastat Lüllemäel elanud inimene, ei teadnud Jaan Lattiku nime. Minu Rootsis elav tädi teadis. Nii tume vend ma olin!

Ajad läksid teisemaks. Jaan Lattik polnud enam rahvavaenlane. Tema võõrsil ilmunud raamatud hakkasid tänu välisabile jõudma meie raamatukogudesse. Juhuse läbi sattusid sedapidi minu kätte “Teekond läbi öö” I – IV osa. Lugesin neid ühe korra. Siis veel ühe korra. Siis lugesin jälle. Umbes samamoodi, nagu Hando Runnel kogumiku “Kui meil veel püksa ei olnud” saatesõnades soovitab. Ja sain aru, et midagi on väga valesti.

Ma polnud ju ainus, kes Jaan Lattikust suurt midagi ei teadnud.

See võis olla esialgu süütunne ja siis kohusetunne...

Aitäh kõigile, kes kodukandi kultuuri- ja ajaloo ees samu tundeid tunnevad!